

01.12.2022

Innspill til ekspertgruppen om barn i fattige familier 01.12.2022

Barneombudet er bekymret for at antall fattige barnefamilier øker, til tross for at det har blitt lagt frem en rekke NOU-er, strategier og tiltak på fattigdomsfeltet. Å vokse opp i fattigdom kan ha store konsekvenser for barns oppvekst og utgjør i tillegg en risiko for at barn ikke får oppfylt sine grunnleggende rettigheter. Barneombudet anbefaler ekspertgruppen å:

- Foreta en barnerettighetsvurdering ved utarbeidelsen av relevante tiltak.
- Foreslå at det tas inn en egen bestemmelse om hensynet til barnets beste i sosialtjenesteloven.
- Undersøke behovet for økt bruk av tverrfaglige tiltak for å få familiene ut av vedvarende lavinntekt.

Norske myndigheter, på både statlig og kommunalt nivå, er etter Grunnloven § 104 forpliktet til å vurdere hensynet til barnets beste i alle beslutninger som berører barn. Beslutningstakere må vurdere konsekvenser tiltak har for barn, og eventuelt hvilke tiltak som best sikrer deres rettigheter. Bestemmelsen gjelder beslutninger som treffes både i enkeltsak og på systemnivå. Bestemmelsen bygger på FNs barnekonvensjon artikkel 3 og er begrunnet i historiske erfaringer om at hensynet til barn ofte viker i møte med konkurrerende hensyn eller blir glemt i utredningsarbeid.

Ved en barnets beste-vurdering må det blant annet sees hen til at myndighetene skal tilrettelegge for barnets utvikling og sikre at barnet får nødvendig økonomisk, sosial og helsemessig trygghet. Etter barnekonvensjonen artikkel 27 er staten forpliktet til å treffe egnede tiltak for å hjelpe foreldrene til å kunne forsørge sine barn, og sørge for materiell hjelp og støttetiltak for å sikre levekår som er nødvendig for å ivareta barnets utvikling.

Oppvekst i en fattig familie utfordrer imidlertid også realiseringen av en rekke andre rettigheter etter barnekonvensjonen, for eksempel retten til god omsorg, helse, utdanning, fritid, lek og hvile. I vurderingen av hvilke tiltak som har best effekt for å redusere antallet barn som vokser opp i fattige familier, oppfordrer Barneombudet ekspertgruppen til å gjennomføre en barnerettighetsvurdering for å sikre at konsekvensene tiltakene har for barn er tilstrekkelig vurdert, og at tiltak som best sikrer oppfyllelse av deres rettigheter blir identifisert.

Videre er Barneombudet opptatt av at barneperspektivet i NAV må styrkes, slik at hensynet til barn sikres i enkeltsaksbehandlingen der tjenestemottaker har barn. Vi mener at pålegg i lov er et riktig virkemiddel for å sikre at kommunene oppfyller sine plikter etter Grunnloven § 104 og barnekonvensjonen. Etter Barneombudets syn vil regulering av hensynet til barnets beste i en egen bestemmelse i lov om sosiale tjenester, tydeliggjøre at NAV har en plikt til å utrede og vurdere barns behov i alle saker der barn er berørt. Kravet om barnets beste- vurderinger er gitt for sikre gode og treffsikre avgjørelser der barn er berørt.

Flere undersøkelser viser at NAV i for liten grad utreder og vurderer barns individuelle behov når foreldrene søker om sosialhjelp.¹ Tildelingsbrevene til NAV har de siste årene forutsatt at barne- og familieperspektivet skal ivaretas og styrkes i hele arbeids- og velferdsforvaltningen. Vår vurdering er at arbeidet går for sakte og at mange NAV-kontor strever med å implementere gjeldende lovkrav, blant annet som følge av mangelfull veiledning på hvordan barneperspektivet skal anvendes i praksis, varierende kompetanse og internkontroll.

Eksempler på manglende individuelle vurderinger er at mange kommunale NAV-kontor i dag kun redegjør for at tjenestemottaker har barn, uten en nærmere vurdering av hvilke faktiske behov det enkelte barn har. Videre er det flere kommuner som ikke gir barnetillegg for mer enn tre barn, selv om tjenestemottaker har flere. Etter Barneombudets syn svekker dette treffsikkerheten av stønadsordningen og utfordrer barnets rett til en tilstrekkelig levestandard, samt oppfyllelse av en rekke andre rettigheter etter barnekonvensjonen.

Utlendingsforvaltningen er et godt eksempel på et forvaltningsområde hvor barneperspektivet nå er bedre innarbeidet i saksbehandlingen enn tidligere. Endringen skyldes i stor grad lovfesting av barns rettigheter i særlovgivningen, samt øremerkede midler til kompetanseheving på området.

Barneombudet er opptatt av at det i større grad må settes inn tiltak som bryter den negative spiralen der vedvarende lavinntekt ofte går i arv. Åtte prosent av alle personer mellom 18-25 år mottar en ytelse fra NAV. Blant de mellom 18-25 år som vokste opp i et hjem hvor minst én av foreldrene fikk sosialhjelp, er imidlertid andelen som mottar en NAV-ytelse hele 19 prosent. Det er etter vår vurdering viktig å kartlegge behovet for bruk av tverrfaglige tiltak som kan hjelpe foreldre ut i arbeid og aktivitet der det er mulig.

Vi har vært i kontakt med flere kommuner som lykkes i arbeidet med å løfte barnefamilier og unge voksne ut av vedvarende lavinntekt. En viktig suksessfaktor er et helhetlig og koordinert tjenestetilbud, samt tett oppfølging av familiene over tid. Barneombudet oppfordrer ekspertgruppen til å ha et særlig fokus på viktigheten av tverrfaglig samarbeid mellom de kommunale tjenestene, med utgangspunkt i barnets behov.

Ta gjerne kontakt for mer informasjon:

Fagrådgiver Inger Aasgaard, inger.aasgaard@barneombudet.no

¹ Rapport fra Helsetilsynet 2/2013; Riksrevisjonen Dokument 3:11 (2013-2014); Helsetilsynets landsomfattende tilsyn med NAV-kontorets ansvar for å ivareta barns behov når familien søker stønad (2022-2023)